הרב משה הסגל
מח"ס מגיד הרקיע
קרית ספר

"הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"

א.

מדות פרק ב' משנה א' - "הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב". ושם פרק ה' משנה א' - "כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש".

ובאר התוי"ט בריש פ"ב, דעזרת נשים בכלל הר הבית, ונמצא שהמרחב הפנוי מצפון לדרום הוא: (365 = 135 - 500) שס"ה אמה, כנגד ימות החמה, והוא מתחלק בין צפון ודרום. והמרחב הפנוי ממזרח למערב הוא: (313 = 187 - 500) שי"ג אמה, ואף הוא מתחלק בין מזרח ומערב. ומנין זה - שי"ג, הוא כמנין ימות החול שבשנת חמה, שהרי בשנת חמה יש נ"ב שבתות, וזה יתרון אורך העזרה על רוחבה.

ויש לציין, ש-נ"ב הוא פעמַיים כ"ו, גימ' של שם ה'.

והנה, התוי"ט נתן דוגמא לחלק את הר הבית באופן המתאים לדברי המשנה וז"ל - "ותתן דרך משל לדרום מאתים וחמשים, ישאר לצפון קט"ו, וכשתחלוק שי"ג ותתן דרך משל רי"ג למזרח ישאר ק' למערב". אכן נתן רק כדרך משל, ולכאורה אין טעם מיוחד במספרים אלו. וכן התפארת ישראל הביא בשם השלטי גבורים חלוקה אחרת, דהיינו מדרום דרך ימין, רס"ה לדרום, ר"נ למזרח, ק' לצפון, ס"ג למערב.

והנה, באנו להציע אופן נוסף של חלוקה. וחפשנו למצוא אופן שבו ההפרש בין רוחב דרום לרוחב מזרח, הוא כמו ההפרש בין רוחב מזרח לרוחב צפון, והוא כמו ההפרש בין רוחב צפון לרוחב מערב. ונמצא שרוחב צפון גדול מרוחב מערב במידה מסוימת, ורוחב מזרח גדול מרוחב מערב, בשתי מידות אלו, ורוחב דרום גדול מרוחב מערב בשלש מדות אלו. ולאחר החשבון בדרכי החשבון (אלגברה בלע"ז), מצאנו את ד' המידות והן: לדרום 208 וחצי, למזרח 182 וחצי, לצפון 156 וחצי, ולמערב 130 וחצי.

והנה ראינו פלא, דאם נתבונן באמות השלמות של כל צד, נמצא שכולן הן כפולות של המספר 26, שהוא גימ' של שם ה', דהיינו, צד דרום רוחבו ר"ח אמות, שהן ח' פעמים כ"ו (וגימ' ר"ח הוא כגימ' "יצחק"). וצד מזרח רוחבו קפ"ב אמות שהן ז' פעמים כ"ו (וגימ' קפ"ב הוא בגימ' "יעקב"), וצד צפון רוחבו קנ"ו אמות, שהן ו' פעמים כ"ו (וגימ' קנ"ו הוא כגימ' "יוסף"), וצד מערב רוחבו ק"ל אמות שהן ה' פעמים כ"ו, (וגימ' ק"ל הוא כגימ' "חזקיה"). ובין מדה למדה יש הפרש קבוע של כ"ו אמות.

ועוד חזינן, שאם נצרף את כל המכפלות של שם ה', של כ"ו, והם ה' ועוד ו' ועוד ז' ועוד ח', נמצא שסכומם שוב - כ"ו, ונמצא שסכום כל ד' המרחבים הוא כ"ו פעמים כ"ו (ללא התחשבות

בחצאים). וגם מנין שבתות שנת חמה הוא כפולה של כ"ו, כנ"ל (ואולי לכן עשו מדת העזרה באופן שהיתרון מת"ק אמה ייתן שנת חמה, שיש בה כך מנין שבתות). ודאתינן לכך, גם גימ' של "שבת" הוא כפולה של כ"ו, דהיינו כ"ז פעמים כ"ו הם בגימ' "שבת".

ובטעם שנבחרה מדת ת"ק אמה על ת"ק אמה, כבר הביא במדות ריש פ"ב בבאור הגר"א על פי הירושלמי, רמז מסוף פרשת תרומה, חמשים בחמשים, שהתיבה ב"חמשים", למימר, דהר הבית שטחו פי חמישים ממידת חצר המשכן, כלומר פי חמשים מבית סאתים.

◆

ב.

ויל"ד, אמאי ניתנה מדת אורך ורוחב של העזרה כמות שנתנה ולא בתוספת עוד אחד לכל כיוון, כך שאז יתן החשבון לכל רוחב פנוי בהר הבית מספר שלם ללא חצאין, דהיינו אילו היה אורך העזרה קפ"ח ורוחבה קל"ו. ונראה לומר בדרך אפשר, דיש בזה רמזים.

חדא, דאי רוחב העזרה היה קפ"ח, היה הנשאר שס"ד, ואיתא ביומא כ'. ד"השטן" בגימ' שס"ד, ולא רצו להזכיר מנין זה במקום הקדוש.

ועוד, דהרי שס"ה הנשאר, הוא כנגד ימות החמה. וממילא בכיוון השני מתקבל הנשאר שי"ג שהרי ההפרש הוא פעמים שם ה', או כנגד השבתות של שנת חמה כנ"ל.

ועוד, דהנה מנין קפ"ז, הוא מכפלה של י"א בי"ז, וידוע די"א ימים הפרש בין שנת חמה לשנת לבנה, ולעתיד לבוא, יהי' אור הלבנה כאור החמה, וזהו העיבור שעושין בעיבור השנה להשלים במשך השנים את הי"א יום הללו ע"י חודש העיבור. ומנין י"ז, "טוב" הוא.

ועוד, דהרי י"א הן סכום של ו"ה - האותיות המשלימות את י"ק לשם ה' השלם, שיהיה לעתיד לבוא, ובמחית עמלק יושלם התיקון של תוספת הי"א להשלמת שם בן כ"ו שכנ"ל מרומז במידות הרוחבים הפנויים. ויש לציין דיש כמה מדות בעזרה שהן י"א או כפולה של י"א, כידוע ממסכת מדות.

וזהו בכיוון מזרח מערב, ובכיוון צפון דרום, נבחר המנין קל"ה ולא קל"ו. ונראה הטעם, דקל"ה הוא כפולה של סכום שתי האותיות הראשונות של שם ה' בן כ"ו, ב-ט' (וידוע מנין ט' בהשתלשלות הספירות, ואכמ"ל), ונמצא שע"י מידות הרוחב והאורך מרומזים שני חלקי שם ה' בן כ"ו. ולא עוד, אלא אף סכום המכפלות כנ"ל, שהן י"ז ו-ט', סכומן ג"כ כ"ו, הלא דבר הוא.

עוד נרמז במנין קל"ה, שהוא ג"כ מכפלת כ"ז בה', דהיינו הה' רומז לחמשה חומשי תורה, והכ"ז לאותיות התורה, כ"ב אותיות ועוד ה' סופיות, מנצפ"ך. ולעיל כבר הזכרנו, ש"שבת" ג"כ מרומזת בהפרש בין מידות האורך והרוחב של העזרה, היא כפולה של כ"ו ב-כ"ז.

ונמצא דהכל סובב על שם בן כ"ו, ועל תיקון השלמת ה-י"ק, ועל אותיות התורה כ"ז שבהם נברא העולם, ועל השבת היא זכר לכך, ועל חמשה חומשי תורה.

ועוד נרמז במנין ה', שהרי אורך העזרה הוא ז' פעמים כ"ו ועוד ה', וכן רוחב העזרה ה' פעמים כ"ו ועוד ה'. ואפשר שבשני ההה"ן הללו, נרמזים עשרת הדברות שהן עיקר התורה וראשיתה, כמפורש בר"מ וברע"ב ריש פ"ה דתמיד.

ויש להוסיף עוד דבר, דהנה ממזרח העזרה עד מקום המערכה, יש י"א אמות מקום עזרת ישראל וי"א אמות עזרת כהנים, ועוד ד' אמות (יסוד, סובב, אמה קרנות ומקום הילוך רגלי כהנים), והן ס"ה ג"כ כ"ו, ובתוספת לרוחב הפנוי המזרחי שהוא קפ"ב, (וחצי, ונגרע מהחצי שני טפחים מד' אמות הנ"ל, ששניים מהם נמדדו באמות בנות ה' טפחים), נמצא הסכום ר"ח, שהוא בגימ' "יצחק", ולרמז על עקדת יצחק על המזבח.

ונראה, דלא בכדי ה-י"א מורכבים מאותיות ו' וה', שהן האותיות החסרות להשלמת שם ה', אלא הן באו לרמז על תורה שבכתב ע"י אות ה' - חמשה חומשי תורה, ועל תורה שבע"פ ע"י אות ו' - ששה סדרי משנה, שע"י התורה בכללותה משתלם הישראלי בעצמו ואת העולמות, העוה"ז והעולמות העליונים. וכן המילה תורה מורכבת מת"ר, כנגד ס' ריבוא ישראל, ואותיות ו' ה' הרומזות כנ"ל, וביחד הכל הוי תורה, כי קב"ה ישראל ואורייתא חד הוא.

◆

ג.

הנה, לעיל רמזנו את מידות הרוחב הפנוי של הר הבית בארבע רוחותיו, בשמות כנ"ל. וצ"ע האם הוא רמז בעלמא למידת האמות, או דבאמת יש שייכות לכל שם לרוח שמתאימה למידת האמות שרומז לה.

והנה כידוע שכינה במערב (אי נימא דהיא נמצאת רק בצד אחד, כדאיתא בב"ב כ"ה.), והיא מידת המלכות, ומתאים לשם "חזקיה" מלך ישראל, שכמעט נעשה משיח (סנהדרין צ"ד.). וכנגדו במזרח "יעקב", שהוא תפארת, וכבחלום יוסף נמשל בשמש, ושמש זורחת במזרח ומשם ראשית היום.

צד צפון, שם הצפוני, היצר הרע ושרו של עשו, וראוי לעמוד כנגדו יוסף, שהוא שטנו של עשו, ולהכניעו, ולכן "יוסף" מתאים לצפון (העירני ידידי הרב משה וייס שליט"א).

אך לכאורה קשה מ"יצחק" שנמצא בדרום, והרי יצחק, מדת הדין, גבורה, וידוע שהגבורה בשמאל, ואילו דרום הוא ימין.

ונראה לבאר, דבאמת יצחק והגבורה בצד שמאל, אך לא מחייב שיהיו בצפון, וכן דהימין בדרום לא מתקבל אלא רק כשהפנים וה"קדמה" הם למזרח. אך הר הבית והעזרה והאולם וההיכל, בנויים באופן שהבא להכנס ולעלות בקדושה, דרכו ממזרח למערב, ופניו מועדות לצד מערב, כנ"ל דשכינה במערב. וכן בנבואת יחזקאל על החוטאים קודם החורבן, שהיו פניהם קדמה לכיוון זריחת השמש כעובדי ע"ז לחמה, ואחוריהם להיכל, כפונים עורף לשכינה. מעתה לפי זה שפיר צד שמאל הוא בדרום, ומתאים שיצחק מרומז במדת הרווח הפנוי בדרום. דהיינו ודאי שביהמ"ק וכליו מסודרים כשהפנים למזרח ושולחן בצפון ומנורה בדרום, אך הר הבית והעזרות המיועדים לבאים, שפניהם מועדות אל הקודש, פנים אל פנים, בנויים כשהפנים למערב. ולפ"ז מתבאר שגופו של היכל הוא כנגד ההשפעה שמלמעלה למטה, ולכן בנוי כשפניו למזרח, ואילו הר הבית ודרך הכניסה לבאים בנוי בהתאמה לבאים בהתערותא דלתתא ופניהם למערב.

ואפשר דמשום הכי נמי המדות של הרווח הפנוי בכל הצדדים כוללות גם חצי אמה, כמדות ארון הקודש, לרמז על לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (מעין מה שכתב בעל הטורים שמות כ"ה י'), הוא לב הבאים שבודאי היו חוזרים בתשובה, בין מתוך התרוממות הרוח בראותם הבית מכון שבתך, ובין אלו שהביאו קרבן כפרה, שהרי כפרתם תלויה גם בתשובה.

ונראה להוסיף מילתא בטעמא, דמלבד הרמז בשמש והירח ליעקב ורחל, עוד מצינו בגמ' סוכה כ"ט:, דכשהחמה לוקה סימן רע לאומות העולם וכשהלבנה לוקה, סימן רע לישראל. דהיינו השמש מרמזת על ההנהגה לגויים, שמהלכה קבוע, ומאירה באור חזק וקבוע, וכך שרי האומות משפיעים בקביעות שפע של פרנסה וטוב העוה"ז לאומות העולם ונמצא דחידושה של חמה מורגש רק בזריחתה בבוקר במזרח.

מאידך הירח מרמז על עם ישראל, שיש לו ירידות ועליות ואין לו משלו כלום דבר מובטח, אלא רק מקבל כפי שמייחל, וכפי מעשיו גדֵל וקטֵן. וכן בחולין ס': יעקב הקטן, והלבנה היא המאור הקטן. וא"כ עיקר חידושה של הלבנה אינו בזריחתה במזרח, שאז פעמים גדולה ופעמים קטנה וגם לא משנה עיתים מלילה ליום, ולא ניכר בזה מעלתה, אלא מעלתה ניכרת בהתחדשותה בתחילת החודש לאחר שנעלמה מעינינו במולד ושוב מופיעה ומתגלית ומתגדלת לעינינו.

והתחדשותה של הלבנה היא דווקא במערב, דשם נראית לראשונה אחר המולד, כדאיתא בר"ה פרק ב' ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב, דבפשטות הפירוש הוא, דבשחרית נראית הישנה ובערבית החדשה אחר שהמולד היה בין שתי הראיות הללו. והטעם הוא, מפני שהישנה נראית במזרח גבוהה מהשמש ביחס לאופק, ולהיפך במערב, ואילו לגבי החדשה הוא להיפך, דבמערב היא גבוהה מן השמש ביחס לאופק ולהיפך במזרח, ולכן נראית הלבנה כשהשמש נמוכה ממנה סמוך לשקיעת החמה (אף לפני שקיעת החמה לפי רש"י והרז"ה (ר"ה כ':), ולהרמב"ם דווקא לאחריה).

[וליודעי חשבון הראיה, וכמבואר ברמב"ם קידוש החודש פרקים י"ד וט"ו, מהלך הירח החודשי הוא כמו מהלך השמש השנתי, ממערב למזרח, היפך המהלך היומי שמעלה את כל הכוכבים ממזרח למערב. ומחמת כן הירח החדש נראה דווקא במערב, דמתוך המהלך הזה נמצא הירח גבוה מעל השמש ביחס לאופק אחר המולד דווקא במערב. ואכן, אילו היה המהלך החודשי של הירח להיפך, ממזרח למערב, וכמהירות וכיוון מהלך גובה הירח, כמבואר במפרשי הרמב"ם שם, ומהלך גובה הירח היה ג"כ הפוך, כמהירות וכיוון מהלך אמצע הירח, אף שבזה נשמר אורך החודש וצורת מסלול מהלך הירח סביב הארץ, (דהיינו רחוק מהארץ במולד ובניגוד, וקרוב אל הארץ ברבע החודש הראשון וברבע האחרון), מ"מ שינוי זה היה גורם לראיית הירח לראשונה, דווקא במזרח, שרק שם נראה אחר המולד גבוה מן השמש ביחס לאופק].

נמצא שמהלך הלבנה, קבע לה הקב"ה באופן הקיים, כך שתראה בחידושה אחר המולד במערב, כנ"ל, ע"י שקבע את הילוכה ככיוון מהלך החמה ממערב למזרח, היפך החידוש של החמה בזריחה בכל יום במזרח. ונראה הטעם, שהוא להראות שמהלך עם ישראל שנמשל בלבנה ומגמתו בעוה"ז, הוא היפך המהלך והחשיבה של אומות העולם, אף שהמהלך הגשמי של שניהם

הוא באותו כיוון, כנ"ל. וכדוגמת אברהם העברי, מעבר וכנגד שאר האומות, אלה אוחזים בגשמיות ועוצמתה, ואילו עם ישראל אוחז ברוחניות ועוצמתה, ושפיר בדווקא הכניסה לקודש, לכיוון מערב.

ומבואר לפי זה מנהגנו בברכת הלבנה לברך בתחילת החודש, והיא אז בצד מערב, וראייתה כהקבלת פני השכינה שבמערב, להראות מגמתנו הרוחנית שהיא היפך מגמת הגויים וכסיליהם. וכנר המערבי כשהיה נשאר דלוק בבית המקדש ומרמז על שהשכינה שורה בישראל, ודווקא המערבי, הצד שמיוחס לשכינה.

והנה מצאנו בעזהשי"ת עוד טעם לבאר כל הנ"ל. דהא כשבאו בני ישראל להר סיני, כתיב בהו (שמות י"ט ב') - "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופירש"י - "נגד ההר. למזרחו", כלומר, עמדו בני ישראל ופניהם כלפי ההר, וההר ממערב והם במזרח, ופניהם א"כ למערב. וצל"ד אמאי חנו כך ולא ממערב להר ופניהם למזרח כמו שהלכו במדבר מחנה ישראל ופניהם קדמה. אלא כיון שבמעמד הר סיני ירדה שכינה על ההר והרי שכינה במערב, נקבע לבני ישראל מקומם במזרח כדי שפניהם יהיו אל השכינה לכיוון מערב.

והנה "סיני" בגימ' ק"ל (וע"ע באריכות בקשר של שם "סיני" לשם הוי"ה בספר "גנת אגוז" חלק שני שער - בביאור אמיתת סיני, לרבי יוסף ג'קטליא, מחבר ספר שערי אורה, שחי בתחילת האלף הששי), וזהו כדלעיל מנין אמות הרווח שבמערב, והוא כנגד השכינה שבמערב, ולרמז בא, שכמו שבמעמד הר סיני עמדו ישראל ופניהם למערב כלפי הר סיני והשכינה, כך בכניסתם לעזרה יבואו ממזרח למערב כלפי השכינה, והרווח הפנוי שהוא בשיעור ק"ל, יהא במערב.

והנה, הרווח הקטן ביותר הוא ה' פעמים שם בן ד', והוא כנגד ה' הדברות הראשונות, שרק בהם מוזכר שם בן ד'. והרווח הגדול ביותר שהוא בדרום, הוא ח' פעמים שם בן ד', והוא כנגד ח' פעמים שמוזכר שם בן ד' בעשרת הדברות, וכנ"ל רק בה' ראשונות.